

УДК 711.2 : 711.4.01

С.А.Дюжев,
Інститут архітектурного менеджменту, м.Київ**ТЕОРЕТИЧНА МОВА МІСТОБУДУВАННЯ: БАЗОВІ ПРИНЦИПИ
ДІЯННЯ МЕХАНІЗМУ ФЕНОМЕНУ РОЗСЕЛЕННЯ**

Розглянуто теоретичні положення креативно-рекурсивної концепції розселення, які розкривають онтичний (есенціальний) зміст роботи механізму експлікації топоформ дійсності та планувального управління. Сформульовані базові принципи мовної (смыслонесучої) артикуляції створення, активізації і регуляції механізму розгортання та втілення топоформ розселення як основи побудови теоретичної мови містобудування.

Ключові слова: механізм експлікації, мовні принципи гармонізації, модальності мови-артикулятора, феномен розселення, смисл і значення втілення, планувальне управління, теорія містобудування.

Теорія містобудування (як інтелектуальна інтерпретація ідеальної і реальної складових креативно-рекурсивної дійсності розселення) має говорити на одній, логічно сумісній і адекватній „голосу” дійсності мові у всіх її іпостасях. „Музика” (інструментарій) теорії (теоретизування) у її симфонічному вимірі не може бути повноцінним методологічним базисом містобудівної практики поза єдності усієї гами („звукоряду”) подвійної (процесо-середовищної) октави містобудівних категорій, що не допускає навмисного спрощення складності і цілісності динамічного існування дійсності розселення.

Найбільш поширені уявлення та дослідження щодо просторових чи просторово-функціональних аспектів формування та зростання міст чи систем (традиційно – як наявних складних об’єктів) з позицій „структурної гармонізації” (фактично – складовою дії лише просторової композиції), що є необхідним етапом, але вже вкрай недостатнім для побудови продуктивної (актуальної) містобудівної теорії (у т.ч. змістовної розробки категорії „планувальна композиція”, яка не тотожна морфології штучного середовища) [1, 2]. Тому завданням є подолання припущень ряду підходів щодо спрощення (і „уплощення”) феномену міста (розселення) та пошук механізмів здійснення його адекватної „простоти – складності” як гармонії ідеального і реального.

Постнекласична постановка проблеми системного (рефлексивного) управління параметрами механізму експлікації топоформ дійсності розселення (глобального ноосферного цивілізаційного феномену динамічного синергетичного здійснення та гармонізованого синкретичного існування

природи, техніки, соціуму і людини) базується на креативно-рекурсивному онтико-аксіоматичному принципі синтектики світу Руху і світу Форм [3].

Одухотворені (культурні) форми як імплікаційний результат креативної роботи імпульсів-струн світу Руху щодо парцеляції та констеляції (створення і упорядкування) сегменту світу Форм складають (вичленовують) ідеальну область культури (та її актуалізовану, експлікаційну частину – цивілізацію). Ця область утворює топоформну „планувальну поверхню” світу Форм, „звернуту” до дійсності розселення, поверхню розподілу ідеального (породженого, дорекурсивного) і реального (втілюваного, означеного) буття Форм дійсності. Фізичним проявленням цієї поверхні можна розглядати так зване морфогенетичне поле (за Р.Шелдрейком), яке зберігає інформацію щодо втілення [4].

Прагнення самоідентифікації Руху визначає ноуменальний ансамбль ідей-засад щодо телеологічного (згідно з кінцевою обумовленістю телеології Аристотеля) формотворення та формовтілення феноменів дійсності розселення, що фіксується онтико-онтологічними позиціями: ціленалеження (світогляд), цілеутворення (культура), доцільність (цивілізація), цілеспрямованість (світовираз, призначення).

Обертання ідей-засад від ціленалеження до цілеспрямовання саморуху витворює перманентний шлях в актах промишлення метаформ можливості та провидіння епохи, коли ідей-засади постають:

смыслами (реальними змістом, призначенням, цілями) феноменів дійсності (речей та подій) – креативними агентами (сили) Мислення (проходження світу Руху до „себе”), що несуть досконалість Задуму і принципи системного втілення означених топоформ дійсності розселення (абсолютна смислова інтенція Духу);

зверхідеями (ідеальними носіями усвідомлювання суцетворення та матрицями артикулювання культурних форм щодо їх експлікації) життєдіяльності метаформ, епиформ, топоформ дійсності – енерго-інформаційними акумуляторами сконденсованого смисла і ідентифікованого значення форм, консолідаторами та рецепторами механізму експлікації (розгортання та втілення) ярусів і ансамблів цивілізаційних форм, триединою основою повноти одухотвореного Софійного світу Форм – Логосу (ідеаційний надчуттєвий агрегат мови-артикулятора, що має ефект пружинного віддзеркалювання Мислення як абсолютна інтенція Суцього до буття);

значеннями (реального здійснення ідентифікації втілення) щодо вивільнення Руху дійсності (з „пут” епохи) та спрямованого (рефлексивного, регулятивного) управління його самовідтворенням – креативними агентами (сили) Мислення (проходження світу Руху до „себе” іншого), що несуть Призначення і означаючи констеляції смислів (апарату активізації механізму

експлікації) екзистенційної інтерпретації феноменів дійсності розселення (абсолютна смислова рецепція Духу) [5].

Мова-артикулятор як агрегація механізмів зверхідей імплікації (згортання) і експлікації (розгортання) форм дійсності, маркування їх атрибутів та ресурсів, розрізнення і синтектики (консолідації) смислу і значення іменованих форм у своїх трьох іпостасях (мова ідей, мова форм, мова речей) виконує єдину онтичну реагентну і умоосяжну роль щодо умов та можливостей рефлексії, фіксації, „занурювання”, „злиття”, але не „розчинення” в трансцендентних процесах формотворення (в актах миследіяльності свідомості). Мова-артикулятор забезпечує путь до „себе”, до гармонії форм, до духовнозримого світовідчуття, дозволяє розкрити та зафіксувати („склеїти”) зустріч, взаємопроникнення і різноманітність з'єднання та розчленування контактних частин світу Руху (вічності Ніщо) і світу Форм (безмежності Дещо), установлює джерело походження (Логос) та механізми гармонізації дійсності розселення, а також межі та можливості цивілізаційного самоуправління.

Трьохтактна артикуляція системного механізму створення, експлікації (розгортання та втілення), екзистенційних інтерпретацій форм дійсності (як предметів дослідження та управління) є смислонесучим консолідатором процесо-середовищного континууму розселення і руху ідей, що обертаються смислами і значеннями (іпостасі мови: смислове середовище розрізнення креативного чистого мислення щодо формотворення; семіотичний ресурс і моделюючий засіб мислекомунікації механізму експлікації форм життєдіяльності; планувальний спосіб інтерпретації та репрезентації – мовлення рекурсивного миследіяння і життєдіяльності речей-феноменів розселення).

Мовні іпостасі обертаються навкруг базової мови форм і джерела експлікації та втілення (механізма-активізатора) актуальних форм дійсності, які забезпечують зчитування, опанування та супровід екзистенційних актів реіфікації і означення позначуваних (топоформ речей, що втілюються) з реконструкцією (виразом та висловом) мови феноменів дійсності. Цим визначаються й базові модальності мовної артикуляції топomorphicного обертання феноменів розселення (розрізнення чи тотожності смислу і значення механізму втілення) і такі складові Логоса-Суцього (мета-, епі-, топоформ):

1. Голос – розрізненість ідей-засад Задуму як сукупності потоків абсолютних смислів досконалості (принципів) системного втілення і конкретних значень щодо призначення речей (аподиктична модальність мови ідей, коли смисли і значення є дзеркально тотожними, що безумовно і достовірно для ідей формотворення);

2. Знак – зміст, медіатор та зв'язок Слова (імені) та речі, абсолютного значення і конкретного смислу (за Св. Августином), енерго-інформаційна

розмірність (число) ходу механізму втілення (гіпотетична модальність мови форм, коли значення репрезентують абсолютні цінності різноманітності допустимої розмірності атрибутів та предикатів форм дійсності, що оснащуються варіативними ансамблями конкретних смислів щодо умов та мір наступної, можливої експлікації);

3. Слово – риторичний активізатор та сигнальний регулятор механізму втілення (виразу знаків) з метою його системної реплікації у режимах і логіці експлікації – здійснення феноменів розселення (деонтична модальність мови речей, коли існує зворотно-дзеркальна тотожність означення конкретних процесо-середовищних феноменів як нормування їхніх системних параметрів і забезпечення смислової трансляції хода екзистенційної інтерпретації і управляємої, обов'язкової та потрібної планувальної трансформації дійсності розселення) [6].

Зазначені вище теоретичні положення креативно-рекурсивної концепції розселення дозволяють розглянути версії можливої інтелектуальної інтерпретації онтичного (есенціального) змісту роботи (формулювання принципів гармонізації) механізму експлікації топоформ і метаформ дійсності, що „відбувається” (за М. Мамардашвілі).

Операційне поняття системи як реплікації механізму втілення і перетворення дійсності (реіфікації і означення) може бути подано як сукупність (клас) операторів (складових системи) переведення (мовного переходу) планувальної системної мови топоформ на процесо-середовищну мову речей – феноменів розселення („дискурс розселення”), що забезпечує „зчитування” норм, способів і варіацій втілення [7]. Очевидно, модальності (відповідно до модальної методології Д. Зільбермана [6]) динаміки мови-артикулятора як енерго-інформаційного носія смисло-значень (інструмента) реплікації реалізується (діє) за двома базовими принципами: активізації топоформних матриць (арсеналів пам'яті) варіативних можливостей щодо детермінаційних екзистенційних інтерпретацій при єдності цілого та відносній самостійності („іннерваційності”) частин – принцип алеаторики (гіпотетична модальність); і активізації (здіяння) риторичних операцій перетворення щодо інтегративно-ефективного комплементарного діяння складових системи у режимах гармонізації речей (феноменів) – принцип суперпозиції (деонтична модальність).

Орієнтири вирішення проблеми формулювання цих та інших мовних принципів експлікації розглядаються (хоча й не як головна мета) у ряді робіт. Гарним початком тут може бути ґрунтовний аналіз Ф. Бацевича лінгво-філософських концепцій мови [8], де подані такі уявлення. Мова (форм) як енергейя (за В. фон Гумбольдтом) є діяльністю (роботою духа), що постійно відтворюється [8, с.71] й по суті – розпаковує топоформні можливості експліка-

ційної артикуляції у режимах алеаторики, що у свою чергу забезпечує широкий простір для полілогічних інтелектуальних інтерпретацій (взаємодій, досліджень, управління).

Невипадково, Б.-Л. Ворф обґрунтував ідею, згідно з якою дійсність – це безперервний потік вражень, який мова впорядковує згідно з її етноспецифічними особливостями (гіпотеза лінгвістичної відносності), але мова повсякдення потребує мовної додатковості, оскільки мовна і наукова картини світу взаємодоповнюють одна одну [8, с.88, 92]. А це – реалізація риторичного принципу суперпозиції щодо мовного переходу. Звідси зрозуміло трактування слова (інтелектуальної інтерпретації) як двоєдине енергетичне явище, що має символічну подвійну природу (за П. Флоренським): воно несе енергію пізнання і енергію пізнавального [8, с.136]. Символи-слова є основою реалізму, носії сили, деякі конденсатори і приймачі світової енергії (за С. Булгаковим) [8, с.143]. Такий символ (продукт дослідження та системного конструювання механізму втілення) може бути названим символом-тригером (пусковою схемою переходу від гіпотетичної до деонтичної модальності та її додаткового прикладного технологічного „розширення”) конфігурування режимів та станів практичного перетворення дійсності розселення.

Інтелектуальна (лінгвістична) інтерпретація принципу алеаторики (варіативності екзистенційної інтерпретації проявів дійсності) входить до кола теорії кореференції (референціальної тотожності) щодо фіксації атрибутів процесо-середовища дійсності різними засобами вербальної актуалізації [9, с.38]. У цьому контексті можливо говорити про властивість „подвійного означування” (за Е. Бенвеністом), притаманну природній мові, коли вічне прагнення до симетрії означаючого і означаємого ніколи не може бути досягнуто [9, с.56, 57]. В квантовій фізиці принцип невизначеності В.Гейзенберга (як складова алеаторики) характеризує індетермінізм значень параметрів розвитку при детермінізмі „векторів станів” (можливих діапазонів значень), що можуть бути потрібними для втілення.

Виправдовуваним буде посилення на принцип алеаторики та згода із тезисом, що кожна річ відрізняється від іншої, але водночас кожна річ має щось спільне з іншою й тому світ дійсності пропонує нам нескінченні можливості класифікації речей і жодну із них він нам не нав'язує [10, с.151]. В парадигмі значення, що розгортається, Д. Бома сформульована ідея вторинності очевидного порядку світу речей, тому що „розгорнутий” (експлікативний) явний порядок виникає із більш глибокого „згорнутого” (імплікативного) прихованого порядку (світу форм!) [11, с.8]. На межі-переході між двома порядками (світами) лежать смисли як подійні патерни, які виникають спонтанно й виявляють розумність буття [11, с.14]. Подібну ідею щодо специфіки принципа алеаторики містить

поняття „фрейму” як матриці можливих подій, яка будучи стійкою, визначає інтерпретації реальності (за І. Гофманом) [12, с.57, 58].

Логіку мовного переходу та роботи механізму експлікації, а також правил осмисленого використання принципів, що розглядаються, можливо визначити у рамках більш фундаментального дослідження форм дійсності як Логосу-Суцього і його логоцентричну роль у проблематиці Мислення та миследіяльності. У межах теперішньої теми розглянемо ряд тез М. Гайдегера стосовно того, що „логіка” міститься в „смислі” буття [13]. Суцце само по собі двоскладно: суцце в бутті і буття суццого. Суцце – то, звідки починаються „давання-передлежати і прийняття-до-уваги” [13, с.211, 216]. Мова тут про здібності (сполучний стрій) „схоплювання” і розуміння Мислення (мислення-комунікації). Суцце іменує те, що становить „скріпи” мови, які залишаються незвученими. Суцце пронизує мову й зберігає її у можливості до сказивання (мовлення) [13, с.226]. І тут видно роль та напрями роботи риторичних операцій перетворення механізму експлікації за принципом суперпозиції, який переборює типові множинно-елементні уявлення щодо опису світу і реалізує фундаментальну властивість цілісності речей.

Джерело цілісності на різних рівнях буття найбільш чітко розкривається у квантовій механіці, де квантовий холізм виходить з існування світової константи – постійної Планка розмірності дії [14, с.317]. Фундаментальна властивість цілісності, кінцевої неподільності і нерозложимості визначає гранічно деталізований (чистий) стан фізичного об’єкту, який включає в себе суперпозицію його можливих станів (чи проявів у світі) – так звані набори потенційних взаємовідновлюючих можливостей об’єкту [14, с.320, 321].

Порушення принципу суперпозиції спостерігається на стадіях зміни („перезмінювання”) циклів відтворення феноменів дійсності – переходу рекурсивних процесів з лінійного на нелінійний режими. Тоді результат сумарного діяння на об’єкт не дорівнює сумі результатів цих діянь (у точці біфуркації). Але це не означає, що потрібно відмовлятися від швидкого лінійного прогнозування – основного стандарту нашого мислення в областях його застосування [15, с.383].

Важлива роль артикуляційної природи принципу суперпозиції в його практичних прикладаннях – планувальнім управлінні та містобудівній діяльності. Артикуляція (як вважає Л. Гросберг), що установлює зв’язок між практичними кроками та їх результатами, відображає і стратегічну логіку боротьби за зміну композиції дій у межах балансу сил, що змінюються заради переосмислення можливостей та конструювання набору відношень практики [16, с.34].

Специфічною стороною деонтичної модальності мовного переходу „топоформа – річ” є аспект несилової взаємодії мови форм і мови речей,

важливий для нормативного погодження і підпорядкування управлінських рішень способу конфігурування феноменів, що задається сигналами системної реплікації та регуляції діапазонів взаємосумісності потенційних станів речей. Таку здатність несилового мовного переходу та мовлення речей як засобу гармонізації значень параметрів розселення можна визначити принципом інтроформації [17, с.52-54]. Цей принцип передбачає необхідність адекватного сприяння реалізації „волі” втілення (топоморфного джерела) і відповідних інтелектуальних інтерпретацій.

Розглянуті вище базові мовні принципи роботи механізму експлікації можна узагальнити таким чином. В деонтичній модальності риторичний принцип суперпозиції постулює незалежне, але взаємоневіддільне та згармонізоване здійснення (діяння) рекурсивних процесів (формування, функціонування, розвитку і відтворення), реїфікацію, відповідно, просторових, темпоральних, субстанційних ресурсів і означення семіотичних (мовних) ресурсів форм дійсності, що обрані (відібрані, „призвані”), обов’язкові (за місією) для існування та взаємодії „тут і тепер”, і досягнення результуючого екзистенційного ефекту, еквівалентного сумі ефектів окремих процесо-середовищних проявів („спектрального складання” на мові речей цілісних динамічних феноменів розселення). І це є продуктивною сутністю системної роботи конфігуратора Форм (ідеального асемблера-складальника) – ізоморфного механізму внутрішньої (імплікаційної) і зовнішньої (експлікаційної) констеляції атрибутів, відповідно, форм і речей (феноменів), що втілюються, а також основою інтелектуальних (символічних) інтерпретацій стосовно оптимізації (гармонізації) практик планувального управління щодо створення, перетворення і адаптації феноменів (ноосфери) розселення.

В гіпотетичній модальності логоцентристський принцип алеаторики постулює варіативні можливості (ре)конфігурування (модуляції механізму експлікації – резонатора) атрибутів та ресурсів форм різних ярусів як імплікаційно заданий засіб формотворення, їхнього гармонічного сполучення і ситуаційної (стохастичної) констеляції згідно з вимогами („волею”) епохи і закономірними тенденціями (станів і режимів) дійсності розселення – детермінованого перетворення „конкурентних” можливостей адекватного вибіркового ансамблю форм у перспективну якість та ефективність життєдіяльності феноменів дійсності. Стохастична мова форм, що постійно має семантичні ресурси неозначеності і доповненості щодо параметрів буття, є залогом стійкого втілення необхідного, гармонійного „формату” дійсності розселення (на базі системних моделей і композиційних правил їх складання) та її калібрувальної симетрії.

Як можливо було помітити, практично весь попередній текст викладено в аподиктичній модальності (відповідно до модальної методології Д. Зільбермана) й це не випадково, тому що подібна інтелектуальна інтерпретація (як інтеріоризація) відображає дію ще одного базового мовного принципу, який вінчає триумвірат артикуляційних принципів і фіксує імплікаційне джерело формотворення. Цей мислещентристський принцип аподиктичної модальності може бути названим (за віддаленою аналогією із умовно-нонваріантними рівновагами у матеріознавстві) принципом синтектики (раніше заданого нами як онтична маніфестація Мислення), який постулює на мові ідей злиття, з'єднання для створення дійсності двох трансцендентних начал – ідей-засад Задуму Вічності – світу Руху (сукупності потоків смислів щодо ініціювання досконалості та наступного означення відображень) і фрактального лона Культури Безмежності – світу Форм (сукупності топосів потенційної ідентифікації та іменування розрізень), а також зачаття, (con)septio духовного середовища Мислення, формотворення та мислєдіяльності. Цей принцип фіксує Мислення та його середовище (як джерело мови-артикулятора – знаряддя одухотворення) в категорії духовної реальності буття (як його розуміли І. Кант, Р. Декарт, Ф. Бекон, Г. Щедровіцький за твердженням В. Розіна), геніально зримої для світовідчуття (дослідницької рефлексії) та задаючої можливості сприйняття концептуалізацій. Принцип синтектики онтологізує ідеї синергізму, синкретизму і системості дійсності розселення.

Принцип синтектики встановлює походження гармонії форм (онтичний морфогенез) – еталонних діапазонів скріпленості, поєднаності, співрозмірності, узгодженості взаємовідношень, співзвучності цілого та частин атрибутів форм і предикатів феноменів, механізмів експлікації та їх системних реплікацій. Проблеми гармонії та методології гармонізації є самостійною темою дослідження (аналізу й розвитку вчень Піфагора, Й. Кеплера, Г.В. Лейбница, В.Ф. Гегеля та багатьох інших авторів) й тому у контексті нашої роботи розглянемо історико-філософські та культурологічні аспекти формулювання поняття „гармонії” як „продукту” дії первісного принципу синтетичності (в його онтичному вимірі) з використанням матеріалів ще одного ґрунтового дослідження Т.Сумінової [18]. Аналітичний матеріал щодо змістовного трактування категорії „гармонія” та її предикацій наведено в зведеній **таблиці**, яка демонструє, на наш погляд, визрівання розуміння ідеї гармонії як продукту „зустрічі”, „з'єднання”, „стягування”, „удержання” і рівноваги Руху і Форми, гармонії, яка є конфігуратором єдності формоутворення та механізмом множинності формо втілення (експлікації одухотворених, „синтезованих” культурних мета-, епі-, топоформ). Мислення як „прояв” формотворення (креативного взаємосходження – анабазису Руху і Форми), „індукує” своє смислосередовище

– мову ідей породження (та відповідну мелодію і симфонію) культурних матриць дійсності. „Матрична” мова містобудування – мова гармонізації буття, реалізації його законів втілення ідеального у реальні феномени індивідуальних (іменованих) форм дійсності розселення із використанням системних механізмів експлікації (екзистенційних інтерпретацій).

Таблиця

Трактування категорії „гармонія” та її сутнісні виміри (за матеріалами [18])

Змістовні формулювання та інтерпретації	Автори
1	2
Принцип космічного порядку, упорядкування; умоосяжна, спонукована душею, саморухлива тілесна; „сила” (хорег), що діє на внутрішньокосмічні тіла	Прокл
Якісна визначеність, єдність і оформленість розчленованого цілого; „погодження”, „згода”, „договір”, „скрепи”, „цвяхи”	Гомер („Іліада”, „Одіссея”)
Числова структура (від 1 до 10), яка організує речі, універсальний принцип буття, у т.ч. краси, який не редуцирується до математики; число 4 (тетрактида) – математичний вираз законів найвищої гармонії, які управляють всесвітом, і еволюції світу	Піфагор, Ямвліх
Внутрішній зв’язок (структура) речей і явищ, єдність гранічного і безмежного, єдність протилежностей, єдність у множинності, єдине, що переходить у множинність; число як принцип гармонії, її душа, „межа” – принцип розчленування і оформлення	Філолай, піфагорійці
Збіг протилежностей (множини і єдності), що тримається „вогнем” (початком і кінцем усього) і Логосом; є світовим законом збігу самопротиборствуючих, протистрімких сторін (узгодженість, єдність, урівноваженість протилежних складових цілого; є „явна” (речей) і „прихована” (Логоса), більш сильна, гармонії, при цьому остання – основа і міра стійкого буття	Геракліт Ефеський
Відносність, пропорційність, доцільність і функціональність речі та їх співвіднесеності	Сократ
Основа улаштування душі – узгодженість як рухлива єдність протилежностей, яка додержується засад, що її утворюють; основа краси, співзвуччя (симфонія), лад, звукоряд, поєднання чітко розділених звуків як деякого роду меж на фоні	Платон

безмежного континуума; безсмертна, „невидима”, прекрасна і „божествена” система математично правильних комбінацій (міра, симетрія, домірність, помірність, середина, центральність)	
Самопереважаюча (пануюча) структура, яка є ціле, порядок, taxis, рух і співвідношення (logos) частин, непорушна складанність частин – якісна симетрія і розмірності, кількісні – міра, симетрія, порядок, величина; два типа гармонії як „середини”: проста арифметична пропорція і внутрішня міра (краси) предмета; визначення цілі прагнення усякого тіла до свого природного місця (ентелехія)	Арістотель
Логічна розумна діяльна основа, активний фактор дійсності, сила у взаємодії з іншими, якими „тримається” Всесвіт, його домірність і упорядкованість	Клавдій Птолемей
Домірне розташування частин споруд і математичні пропорції, у т.ч. евритмія, ритмічність як вид розмірності задля правильного сприйняття	Марк Вітрувій
Прекрасне – досконале ціле, де частина вдало відповідає цілому; число – основа краси, яка сприймається за допомогою слуху і зору; проявлення „числової рівності” – числа і ритма	Аврелій Августин
Краса, яка притаманна формі, є універсальна властивість буття; потворного немає у самому бутті, воно виникає лише від сприймаючих це буття; домірність сукупності речей (єдність множинного) утворює єдиний Всесвіт	Микола Кузанський
Краса (в архітектурі) – число (числова пропорція), обмеження (геометричний вид предмета) і розміщення (зв’язок з іншими предметами); в музиці елементи гармонії – ритм, мелодія, композиція; джерело краси – гармонія: упорядкування частин досконалим співвідношенням, що пронизує усю природу речей та без якої позпадається вища згода частин, досконалість; краса і прекрасне – сувора домірна гармонія частин, головний замір природи	Леон Альберті
Краса не лише кількісна пропорція, а й грація – гармонія руху, виразу, є індивідуально неповторною, що виявляється у динаміці, розвитку, „сіянні” цілого, присутності духовного починання (основи)	Марсиліо Фичіно
Загальний контур, що обіймає окремі члени; пропорції відносні та змінюються залежно від фігури (релятивне і конвенційне розуміння пропорцій)	Леонардо да Вінчі

Духовна форма, розумно упорядковуюча різні голоси у єдине і досконале співзвуччя, є джерелом і сутністю краси, що надає матерії викінчений образ цілого; грація – вища форма краси, пануюча у світовій душі	Леон Ебрео
Краса – достоїнство і домірність, а не лише тільки досконалі пропорції, вона відносна та виражається у грації, яка ґрунтується на зручності („принадності рухів”), розмірності; грація – певна якість у кількісно-якісному принципі гармонії	Френсіс Бекон
Прекрасне – відсутність диспропорцій, рівномірне відношення між частинами і (музичними) афектами, які повинні бути упорядковані, приведені до рівноваги, гармонізовані	Рене Декарт
Модус – розумна основа і міра, визначені відомі межі (діапазони) для дотримання середини і помірності, які є твердий метод і порядок у середині процесу, завдяки чому річ зберігає свою сутність	Нікола Пуссен
Універсальний світовий закон, що надає цілісність і закономірність устрою Всесвіту та усієї дійсності; відрізняються чуттєві гармонії речей від чистих гармоній [форм] як абстрактного виразу (архетипу) об’єктивного закону відношень	Йоганн Кеплер
„Передусталена” гармонія – в основі усіх речей перебувають „одиниці буття” (монади), ідеальні сутності, число яких безкінечне (нескінчене) й які розгортають за допомогою самосвідомості чи перцепції (сприйняття) свій зміст та приводять до стану активного руху усі матеріальні сили; відношення і узгодженість між абсолютно суверенними монадами (які персоніфікують „живе дзеркало незруйнованого Всесвіту”) основані на гармонійному універсальному зв’язку та послідовності станів (механізму саморозкриття сутності), що установлені Богом	Готфрід Вільгельм Лейбніц
Мудрість Творця – причина великої гармонії усього творення, регулярності явищ природи, закону відносин матеріальних тіл з однією загальною властивістю – тяжіння, гравітація, причому обмін діями здійснюється на паритетних засадах; принцип еквівалентності дій обумовлює гармонійність відношень загалом	Ісаак Ньютон
Універсальний зв’язок і доцільна єдність речей природи: речі і явища, як частини цілого, у виді аспекту краси і гармонії з елементами дисгармонії; гармонія створює згоду усіх форм та	Антоні Ешлі Шефтсбері

явищ, є зв'язком добра і краси, передбачає діяльну божественну основу, що задає пов'язаність і узгодженість усьому світу як розумна формуюча сила	
Домірність – відповідність речі її функції, поєднання єдності і різноманітності, яке має певну правильність для забезпечення цілісності (правило гармонізації); істинна гармонія полягає у відповідності і доцільності, що припускають (діапазон) відхилення від правильності і пропорційності	Уільям Хогарт
Гармонічність (взаємозалежність) дає розуміння цілого завдяки набутих ідей порядку, розташування, симетрії, механізму, пропорції, єдності, що визначає суперечливе поєднання і взаємоперехід гармонії і дисгармонії цілісності і розірваності у художній свідомості	Дені Дідро
Універсальний принцип (естетики) – погодження різних якостей сприйняття (єдності у різноманітті) як досконалості: згоди, порядку, позначення	Олександр Баумгартен
Краса як повна згода створюваного з його призначенням, гармонії частин між собою і цілого с частинами, але по мірі наближення і погодження її з ідеєю верховного створіння (сутності), гармонічної єдності і неподільності різноманітності; істинна природна краса – середини, міри, помірності, відсутності крайностей	Йоган Іоакім Вінкельман
Гармонія людини, її здібностей недосяжна у світі досвіду, можливе лише наближення (гармонізація) до цього ідеалу, коли людина, як чиста апіорна форма суспільності, перебуває у гармонії із самою собою і моральним законом потойбічного світу; гармонія – для вільного розвитку людської природи	Іммануїл Кант
Ритм (відцентрових сил), гармонія (доцентрових сил), мелодія – чистісінькі форми руху в універсумі, а для матеріальних речей – спосіб уподібнення ідеям	Фрідріх Вільгельм Шеллінг
Співвідношення сукупності якісних відмінностей, що мають основу у сутності речей; гармонія містить у собі три аспекти: внутрішня єдність, цілісність і узгодженість (єдине усередині себе ціле), що виключає різкі протилежності і суперечності (розв'язання дисонансів) і демонструє абсолютне становлення; визначений тип міри (що в ідеалі обумовлює розмірну, адекватну єдність ідеї і чуттєвої дійсності – якісного визначення кількості), у якому якісні протилежності об'єднуються в певну єдність і цілісність	Георг Вільгельм Фрідріх Гегель

Спосіб зв'язку (модуляції – взаємовідповідності) окремих елементів чи компонентів (в музиці – звукових комплексів чи акордів), який гарантує збереження їх індивідуальних рис, ознак, властивостей, як і можливість найбільш повно і яскраво виявити цю внутрішню притаманну кожному з них індивідуальність	Люс'єн Шевальє
Гармонізування (зведення до міри) є відшукування закону відомих відношень (аналогії чи різниці, збігу чи розірвання, життя чи смерті); в мистецтві – відшукування краси відношень, міри, витонченого (як у природі) їх гармонізування; гармонія як кількісна категорія виражає відношення між предметами і явищами незалежно від їх якостей	Микола Платонович Огарьов
Всеєдність (гармонія і узгодженість частин) Всесвіту – абсолютна єдинороздільна цілісність буття як синтез елементів світу, що не знищує його реальної множинності, а також єдність різноманітного або повнота життя (гармонія у різноманітності)	Володимир Сергійович Соловйов
Світова доцільна гармонія – вільне породження реальних вольових центрів життя задля удосконалення світобудови, його все проникаючої творчої організації як запорука остаточної перемоги добра над злом	Лев Михайлович Лопатін
Гармонія – системоутворююча засада, яка охоплює усе суще в його матеріальних і духовних іпостасях, найвищий принцип взаємодії і діалогу, органічної злагоженості, розмірності, співзвуччя Мелоса і Логоса	Т.М.Сумінова

За Проклом – хорег гармонії (першоедності) [як зародок імплікації механізму форм] – сила (причина) зчеплення [воля Руху як деміурга], що діє на порядок і гармонію у космосі й які виникають з „ейдосу” [форми], тобто гармонія – „делегований” та імплантований первісними засадами (співтворцями) механізм улаштування та втілення форм дійсності, імплікація ідеї зчеплення до атрибутів форм дійсності. Вже тут прочитуються формули гармонії: єдності у множинності (принцип алеаторики), тотожності безмежного і межі, розділеності та єдності (принцип мереології), світової рівноваги „на вищих планах” (принцип суперпозиції щодо експлікації форм). Можна стверджувати, що гармонія – механізм втілення форм дійсності, містить діяльне починання та внутрішню (топоформну) мету (ентелехію – за Аристотелем), які

спрямовують рекурсивно усі речі „до свого природного місця”, тобто відповідно до генезису системи (породження реальних вольових центрів життя за Л.Лопатіним), що потребує розробки адекватної методології та технології гармонізації (вирішення „конфліктів” втілення форм дійсності та забезпечення рівноваги і балансу відношень та значень цілого). Безперервна і послідовна робота (діяння) актуалізованих конфігураторів форм дійсності (отже і системного механізму експлікації і втілення) характеризується (за М.Фичіно і Л.Ебрео) індивідуальною грацією (витонченістю, вишуканістю) режимів здійснення принципу суперпозиції і ідентифікаційної циклоепітаксії (постійного становлення) конкретного ареалу процесо-середовища розселення. Не випадково за часів італійського Ренесансу й надалі поняття „leggiadria” (граціозність, краса, гармонія) мислилось як точка (чи пошук) рівноваги між природним та штучним, та йому приписується правило, міра, disegno, „план” [19, с. 324–325]. Хід наведених міркувань не дозволяє до кінця погодитись з висновком автора останньої тези (Ф.Маріані-Дзині) стосовно того, що це поняття (гармонії, грації) „в жодному разі не претендує на трансцендентність щодо реального” [19, с. 326].

Тут важливо стисло розглянути також і одну із ранніх розвідок особливостей принципу синтетики на прикладі його доповнюючого (на наш погляд) арифметичного принципу мереології про співвідношення цілого і частини щодо краси окремих груп об’єктів у світі і сукупної краси всього в світі – найвищої краси [20, с.88].

Спільна єдність речей завдяки певній рівності та узгодженості їх самих має таку красу (рівноцінність), яку мають й окремі речі (тут аналогом для Ашара є також мудрість та милість [20, с.89]). Але конститутивну якість (єдності, мудрості, рівності) мають множини-універсалії (тобто – створені форми !), а речі, що існують (як часткове, постадійне втілення форм !) недосконалі. Можливість множин („родів”, форм) предикуватись як звичайні речі припускає (за Е. Мартино) сутнісний та модальний способи предикацій – відповідно, як повна ідентифікація об’єктів та як зв’язок родів (й як рід до виду) [20, с.90, 91]. Очевидно, „складання” множин речей у єдність світу дійсності можлива у логіці та інтенціях єдності множин світу Форм. Аналогом принципу мереології можна розглядати й принципи дихтомічної відносної (одночасної) рівнозначності цілого та частини, що трактуються як ієрархічні субцілісності – холони (за А. Кестлером) [21, с.18]. Цей принцип реалізує якості ідей узгодженості і досконалості багатоярусного світу Форм, онтичної осмисленості їхніх екзистенційних проявів й може бути обґрунтуванням фрактального моделювання параметрів планувальних (містобудівних) рішень культурного (метафізичного), територіального (фізичного) і правового (політичного) вимірів.

Навколо трьох взаємопідтримуючих базових мовних принципів трансцендентної артикуляції (синтектики, алеаторики, суперпозиції) згідно з імплікаційно-експлікаційною логікою дійсності розселення групуються додаткові деталізуючі принципи діяння системного механізму, які мають визначати систематизацію та калібрування методів і технологій планувального управління, як базової ланки містобудування.

Таким чином, у рамках філософсько-містобудівної концепції розселення формуються такі мовно-артикуляційні принципи гармонізації дійсності чотирьох рівнів.

Онτικο-аксіоматичні принципи:

креаційно-еволюційного зародження і становлення (синтектики) феномену розселення – синергетичного здійснення і синкретичного існування гетерогенних природних, техногенних і соціумальних складових буття дійсності (цивілізації);

мета- і топоформних породжуючих засад (основи) та універсального механізму експлікації та втілення (реіфікації і означення) дійсності розселення (предикації атрибутів форм: прообразу формування, потенціалу функціонування, програми розвитку, конфігуратора відтворення);

модальності мовної артикуляції формотворення, формозначення і формовтілення;

процесо-середовищної рекурсивної репрезентації і гармонійного співвідношення (мереології) ландшафтних агломераційних ареалів розселення (поселень) – міст, регіонів, ойкумени.

Системно-онтологічні принципи:

планувальних структурування (морфотектоніки), генерування (морфогенезу), організації (морфотектури) і конфігурування (археморфотипу) фрактальної цілісності ландшафтної дійсності розселення, що відтворюється;

системної (чотирьох аспектно-когерентної) реплікації механізму втілення феноменів розселення, яка визначає армування як стійкий сітковий спосіб відтворення, зонування як стійкий центрований вектор відтворення, районування як стійкий ієрархічний рівень відтворення, констеляцію як стійкий трансформаційний цикл гомеостазу відтворення (в діапазонах шкал параметрів можливих станів);

емерджентного складання просторових, функціональних і латентних складових планувальних структури, генезису, організації і композиції системи як механізму втілення топоформ дійсності розселення (фрактального моделювання стратегічних рішень планувального управління);

варіативного відтворення, перетворення та адаптативної взаємодії гетерогенних компонентів і фрагментів цілісних ландшафтних феноменів

розселення на основі (з урахуванням) опосередкованого планувального управління рецепторними умовами та автентичними режимами (лінійними і нелінійними) запуску і розгортання механізму алеаторики системи (варіативної детермінації динамічного здійснення адекватних ансамблів топоформ дійсності).

Регулятивно-методологічні принципи:

запровадження управлінських радикалів (регулювання та саморегулювання) – діапазонів і мір динамічної рівноваги ідеального і реального станів (втілення) середовища, балансування дій та взаємодій щодо перетворення і відновлення міст і регіонів відповідно до ритмів формування, періодів функціонування, фаз розвитку і циклів їх відтворення;

постійного комплементарного (взаємодоповнюючого) теоретико-практичного удосконалення стратегічних містобудівних планувальних рішень та розроблення відповідних індикаторів (моніторинга гармонізації) – блоків показників ефективності міської ландшафтної динаміки (процесо-середовища розселення): достатньої надлишковості формування (інтенсивність і щільність), адекватної надійності функціонування (комплексність і корисність), гарантованої безпеки розвитку (вибірковість і продуктивність) і фрактальної (ізоморфної) стійкості відтворення цілісних ареалів розселення та їх фрагментів;

калібрувального та конгруентного (узгодженого) містобудівного регулювання як встановлення оптимальних (за критеріями сумісності, вартості, вибірковості, стійкості та з урахуванням нормативних естетичних, етичних, гігієнічних, культурних обмежень) планувальних параметрів факторів (обґрунтування дії процесів) і режимів, що їм взаємовідповідають (стан компонентів середовища) проєктованих міських об'єктів (трансмисії і трансформації міста як цілого та його частин);

спрямованої композиційної трансформації середовищних параметрів «роботи» механізму („настройки” системи) здійснення міста як засобу планувального регулювання задля гармонізації (симфонії) міських процесів із залученням партитури (діапазонів змін середовища та мір поліфонії процесів як теоретико-практичної основи зонінгу) культуро-зміркованого і інтегрально-ефективного втілення топоформ міста.

Риторико-методичні принципи:

суперпозиції практик розробки рішень та реалізуючих дій (риторичних операцій перетворення) щодо гармонізуючого методичного супроводу динаміки ареалів розселення та довгострокового, ефективного (еквівалентного) використання ресурсів втілення;

(ре)конфігурування пускової тригер-схеми (циклоритмізації, циклоперіодизації, циклофазису, циклоепітаксії – резонансного нашарування якостей

процесо-середовища) як основи формулювання процедур та методів планування, проектування і регулювання містобудівної дійсності розселення щодо планувального управління „роботою” системного механізму у режимах стійкого та нестійкого (при змінах циклів відтворення) становлення феноменів розселення;

інтроформації (адекватно несилового) нормативного (інформаційно-логічного) погодження і підпорядкування містобудівних рішень способу конфігурування (діагностування стану та його градиенту) феноменів, що задається сигналами системної реплікації механізму втілення, які відповідно мають бути відформатованими у діапазонах регуляційно-операційних показників параметрів необхідного та відносно самодостатнього стану конкретного ареалу розселення;

досягнення константності (поблизу оптимальних значень) основних процесо-середовищних параметрів як передумови стійкого відтворення (фрактально-рекурсивного існування), подолання кризових станів (порушень) та визначення критеріальної бази ефективності життєдіяльності і управлінських дій у ході цивілізаційних трансформацій.

Подальша теоретична розробка принципів та методів гармонізації дійсності розселення стає нагальним завданням прикладної філософії і містобудівної науки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Шебек Н.М. Гармонізація планувального розвитку міста / Н.Шебек. – К.: Основа, 2008. – 214 с.
2. Сороко Э.М. Золотые сечения, процессы самоорганизации и эволюции системы: Введение в общую теорию гармонии системы. – 2-е изд. – М.: КомКнига, 2006. – 264 с.
3. Дюжев С.А. Система як механізм втілення топоформ дійсності розселення / С. Дюжев // Містобудування та територіальне планування. – К.: КНУБА, 2005. – Вип. 21. – С. 82–101.
4. Дэвис П. Проект Вселенной. Новые открытия творческой способности природы к самоорганизации. – 2-е изд. / Пол Дэвис. – М.: Библиейско-богословский институт св. апостола Андрея, 2011. – XXIV+254 с.
5. Дюжев С.А. Артикуляція мови дійсності розселення / С. Дюжев // Мова і культура. – К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2007. – Вип. 9. Том I (89). – С. 84–88.
6. Дюжев С.А. Смысл і значення механізму втілення топоформ дійсності розселення / С. Дюжев // Містобудування та територіальне планування. – К.: КНУБА, 2010. – Вип. 36. – С. 143–150.
7. Дюжев С.А. Рекурсивний мовний перехід втілення топоформ розселення (семантика планувального управління) / С. Дюжев // Містобудування та територіальне планування. – К.: КНУБА, 2007. – Вип. 27. – С. 95–104.

8. Бацевич Ф. Духовна синергетика рідної мови: лінгвофілософські нариси / Флорій Бацевич. – К.: ВЦ „Академія”, 2009. – 192 с.
9. Сложеникина Ю.В. Терминологическая вариативность: семантика, форма, функция / Ю. Сложеникина. – М.: Издательство ЛКИ, 2010. – 288 с.
10. Ортега-І-Гассет. Убогість і блиск перекладу // Всесвіт, 2009. – № 11–12. – С. 148–154.
11. Левченко Е.Г. Предметы с „нарушениями” как элементы построения смыслового пространства (в контексте формулы сюжета) / Е. Левченко // Totallogy –XXI. Постнекласичні дослідження. – К.: ЦГО НАН України, 2009. – Вип. 22. – С. 7–23.
12. Огурцов А.П. Новый поворот к объекту в современном мышлении / А. Огурцов // Постнекласика: філософія, наука, культура. – СПб.: Издательский дом „Мір”, 2009. – С. 46–70.
13. Хайдеггер М. Что зовется мышлением? / М. Хайдеггер. – Изд. 2-е. – М.: Академический Проект, 2010. – 352 с.
14. Цехмистро И.З. Постнекласика in action: современный холизм / И. Цехмистро // Постнекласика: філософія, наука, культура. – СПб.: Издательский дом „Мір”, 2009. – С. 316–339.
15. Буданов В.Г. Методология синергетики в постнекласической науке: принципы и перспективы / В. Буданов // Постнекласика: філософія, наука, культура. – СПб.: Издательский дом „Мір”, 2009. – С. 361–396.
16. Бауман З. Индивидуализированное общество / Зигмунд Бауман. – М.: Логос, 2005. – 326 с.
17. Тесля Ю.Н. Введение в информатику природы / Ю. Тесля. – К.: Маклаут, 2010. – 251 с.
18. Суминова Т.Н. Ноосфера: поиски гармонии / Т.Суминова. – М.: Академический Проект, 2005. – 448 с. (Технологии культуры).
19. Європейський словник філософій: Лексикон неперекладностей (пер. з фр.) – Том другий. – К.: ДУХ і ЛІТЕРА, 2011. – 483 с.
20. Листопад І. Невідоме ХІІ сторіччя: твір Ашара Сен-Вікторського „Про єдність Бога та множинність творіння” / І. Листопад // Філософська думка, 2010. – № 3. – С. 80–95.
21. Кизима В.В. Метафізика тотальності: преодолення тупика в розумінні складності / В. Кизима // Totallogy –XXI. Постнекласичні дослідження. – К.: ЦГО НАН України, 2010. – Вип. 23. – С. 7–26.

Аннотация

Рассмотрены теоретические положения креативно-рекурсивной концепции расселения, которые раскрывают онтическое (эссенциальное) содержание работы

механизма экспликации топоформ действительности и планировочного управления. Сформулированы базовые принципы языковой (смыслонесущей) артикуляции создания, активизации и регуляции механизма разворачивания и воплощения топоформ расселения как основы построения теоретического языка градостроительства.

Ключевые слова: механизм экспликации, языковые принципы гармонизации, модальности языка-артикулятора, феномен расселения, смысл и значение воплощения, планировочное управление, теория градостроительства.

Abstract

Theoretical principles of creative and recursive settling conception which discover ontical (essential) content of work of explication's mechanism of topoform's reality and planning management were examined. Base principles of language (sense – exponent) articulations of creation, activization and regulation of mechanism of unfolding and embodiment of settling's topoform as basis for town-planning theoretical language's construction were formulated.

Key words: mechanism of explication, language principles of harmonization, language-articulator modalities, phenomenon of settling, meanings and significances of embodiment, planning management, town planning theory.